

XVI

Nyolcadik napja áztak a mésztejben a kemény héjú barack meg cseresznyemagvak, eljött az ideje, hogy Péter kivegye a sűrű folyadékból, és kiteregesse az egyre erősödő napra. Elbabrált velük, szárítgatta. Mátyás buzdította föl a testvérét csemeteültetésre még a télen. Jó ára van az oltványoknak. Efelől Péter is érdeklődött, mielőtt a pizmogásra szánta volna magát. Városon húsz-huszonöt lejt is fizetnek darabjáért, ám a faluban mégsem jutott senkinek eszébe, hogy tenyésztésükkel foglalkozzon.

A napsütés valósággal kiszívta az embereket a házból, az unalmassá vált, rideg falak közül, ahová berekedt a téli füst kesernyés szaga.

Mányi nén mosnivalójával az ajtó elé költözködött ki, s az udvaron telepedett meg egy tenyérnyi sima helyen. Beköszöntött a szép tavasz, ami neki azt is jelenti, hogy nem kell már tócsát precskelnie a ház földjére a heti ruhamosás alkalmával.

Pista bá kezdettől fogva rosszálló szemmel nézte azokat a mésztejben ázó magvakat. Most aztán kirobbant belőle a helytelenítő vélemény. Persze nem ugrott egyenesen a fiának, hanem a szántást, a földek elhanyagolását kezdte pedzeni. Miféle badarság meg nem fordul ezeknek a fiataloknak a fejében? Ki hallott olyant, hogy barack-meg cseresznyemagvakat áztassanak mésztejben?

Fehéresszürke szappanhab lepte el a Mányi nén kezét. Síkos volt, jól oldotta a ruhafélébe beévődött koszt. A szappant is maga főzte, szárította és darabolta szabálytalan kockákra.

– Ne ordíts. Ne kezd mindig olyan nagy hanggal.

– Kihoztok a béketúrésomból – zsörtölődött a vénember.

– De arról nem beszélsz, hogy hol voltál. Hol tekerged el ezeket a dologra hívó szép napokat.

Pista bá köpködött:

– A bírónál, ha tudni akarod. Ott!

– Úgy. A bírónál. Értem – bólintott Mányi nén.

– A bíró háza pedig nem korcsoma!

– De te fúvod a bort. Messze bűzlik.

– Fogd bé a szád! Ne mind kötődj velem!

Többet nem szólt, hanem könyökig feltúrt blúzban vacskolta a ruhát.

Pista bá is hallgatott egy sort, mintha magában elmélkedne az élet szeszélyesen kanyargó útjai fölött.

– A bírónak is elege volt a tisztségből – mondta később.

– Ő kapaszkodott, s ti segítettétek! – vágta rá Mányi nén.

– Megbánta eléggé.

– Pedig nagyra van a hivatalával.

– Sze nem is az a baj. Ha csendesebb idők járnának...

– Tán csak nem tört ki a háború? – gúnyolódott az asszony.

– Az nem. De a falu fel van bolygatva.

Végre érkezett az ideje, hogy Mányi nén is megmondja a véleményét a közélet dolgaiban való sok sürgés-forgásról, a férfiak folytonos merkelődéseiről:

– Ti bolygatjátok! Miattatok nincs nyugta az embereknek!

Felcsapta a fejét, s úgy nézett a feleségére, mintha álmot látna:

– Kicsoda? Én? Neked tisztára elment az eszed!

– Te is! Éppen te is! Csak az ellenségeskedés, a viaskodás!

Pista bá fitymálóan legyintett:

– Mit értesz te ehhez? A fakanál, az való a fehérnépnek. Én azt mondom, hogy az a két ügyvéd kavarja a dolgokat. Meg a jegyző. Az is megéri ám a pénzét! Aztán az ő rmester úgy táncol, ahogy azok füttyülnek. A

békességet tudják bolygatni, de Mártonffy úr nyomára még mindig nem bukkantak rá!

Erre már félbe kellett hagyni a mosást, kiegyenesedni s erősen kinyitni a fület a Mártonffy úrról szóló hírek előtt. Mányi nén megsegítette egy kérdéssel:

– Hát vajon előkerül valaha? Mit gondolsz?

– Nem gondolok semmit. De a föld el nem nyelhetette, azt mondom.

– A föld nem, az igaz.

– Miféle csendőrség ez, hogy nem találja? Pedig azoknak még telefonjuk is van. Egy pillanat alatt át tudnak szólni a másik faluba, vagy messzebb is.

Mányi nén eltűnődött. Ő is sok mindent hallott a faluban, hol itt, hol ott kapott el valamit a fülével. Mártonffy úrról a legkülönbözőbb vélemények, találgatások keringtek.

– Én azt mondom, hogy világgá ment – kockáztatta meg a maga véleményét.

– Az országból ki nem mehetett – erősködött Pista bá. – Ha pedig nem lépett át a határon, akkor miért nem keresi meg a csendőrség?

– Ki tudja. Hátha átlépett a túlvilágra? – pendítette meg Mányi nén.

– Akkor is meg kéne találni!

– Hát a taggal mi lesz már? – fűzte a szót Szabóné, miközben egyre csepegett kezéről a sikamlós, szennyes szappanhab.

Ritkán történt meg, hogy az ura leüljön és szót váltson vele.

– Az a két ügyvéd valóságos átok a falunak, én mondom! – forrt Szabó Pista bá. Erősen el volt keseredve. Cimborája, Balázs Jóska telesírta a fület.

Az asszony sóhajtott. Neki sohasem volt dolga ügyvédekkel, de elég rosszat hallott felőlük. Átkozta, szidalmazta ő ket mindenki. Az ura jobban tudja nálánál, tehát el kell fogadnia a véleményét.

– A múltkor is azok csődítették ki ide a komissziót – mondta Szabó.

– S mit végeztek? Ki tudja?

– Senki sem tudja. Titokban csinálnak mindent.

– Már én azt mondom, hogy a bírónak tudnia kell!

– A bírónak? Nem avatják azt bé a dologba. Csak odatolják neki az írást, hogy a földek holdjának értéke kétezer lej, s punktum. Írja alá!

– Különben mi bajod neked a komisszióval? Jöttek, megsétálták magukat, teleszívták a mellüket friss tavaszi levegővel, utána nagyot ettek, aztán elmentek. A városi urak szeretik a szellőzést. De neked nem muszáj mindenbe beleütnöd az orrodát! – Azzal Mányi nén vállat rándított, szétterpesztett lábaira nehezedő testén fordított egyet a teknő felé, s folytatta a mosást.

Csodálatosképpen Szabó Pista bá elengedte felesége oktató megjegyzéseit a füle mellett. Ez gyanús volt az asszonynak. Fél szemmel az urát figyelte. S ahogy feléje lesett a szeme sarkából, biztosan tudta, hogy Pista bá kotel valamin. Hogy min, az mindjárt kiderül.

És tényleg, a vénember kicsit később újra elkezdte:

– Aztán ma megérkezett a második komisszió...

Most megint félbe kellett hagyni a mosást és terpeszállásba helyezkedni, hadd csepegjen a szennyes víz.

– Mit beszélsz? Miféle komisszió?

– Mit tudom én? De megjöttek.

– Ó, hogy törött volna el alattuk a szekér tengelye.

– Nem szekérrel érkeztek, hanem autóval. Úgy látszik, már az autó is át tud jönni a völgyszájnál.

Ez aztán izgalomba hozta a mosással vesződő háziasszonyt, s nagy hirtelen a kezét is megtörölte a kötényébe. Ostromolta az emberét:

– Ki mondta, hogy megjöttek?

– Magam is láttam, nem kellett mondania senkinek.

– Hát a bíró? Ő sem tudja?

– Nem tud az semmit. Csak tapod elé s hátra.

– Osztán miféle komisszió?

Érzett a szavakon, hogy Pista bá lelkét is furdalja a kíváncsiság:

– Tudja a fene. Sokan jöttek. Vagy három úr. S négy csendőrt is hoztak magukkal. Mondják, hogy az egyik úr a törvényszék vizsgálóbírója. Ki tudja. De hogy feldőlják a falu nyugalma, az biztos. Vége itt a békességnek.

Tyű, de nyugtalan lett Mányi nén. Szemét forgatta, nézdelődött, máris szaladni szeretett volna a falu közé. De hát itt ült az ura a gömbölyű kövön, nem hagyhatja

félbe a mosást, nem veheti nyakába az utcát. Firgett-forgott, tapodott, akár a tojós tyúk, s szeretett volna kiszelni valamiféle ürügyet, amivel átszaladhatna a szomszédokhoz.

– Bé kéne fogni a lovakat s indulni a szántóba – mondta.

A férfi azonban nem akarta meghallani.

– Vagy legalább a falu közt kéne széjjelnézni – biztatta Mányi nén. – Ki tudja, milyen nagy dolog történik. Azok az urak nem ok nélkül jöttek, pláne motorral!

Fáradt és lemondó volt Pista bá minden szava:

– Járjon utána az öregisten. Engem nem érdekel. Nekem elegendő volt. Eluntam a sok békétlenséget. Különböben is, miért egyébért jöhetettek volna: az ügyvédek eszeltek ki valamit. Lehet, hogy megint a földek körül...

Péter odébb egy nagy deszkán teregette a magvakat, szinte simogatta őket, s olykor egyet-egyét az ujjbegyei közé vett, és vizsgálódva nézegette. Hallotta-e az öregek közt meg-megélénkülő vitát? Lehet, hogy hallotta, de nem figyelt oda. Péter egészen más, mint az apja, aki a „békességet”, a „nyugalmat” üldözi szüntelen, s közben maga is kavarja a háborúságot a községben. Pétert más fából faragták. Füttyül a mások dolgára. Lám, hogy el tud mélyülni a magvak nézegetésében. Csöndesen, szótlánul babrál, pepecsel.

Zsuzsika egy idő óta szintén az ura körül lábatlanodik. Elnézi hosszan a férfi foglalatoskodását, olykor a mozdulatlan izmú sötét arcra rebbenti szemét, de nem szól. Szívében azonban egymást kergetik a lenge érzések és fejében a szomorú meg vidám gondolatok. Ha Péter arcára néz, valami kellemes melegség járja át a mellét. Ő még mindig szereti ezt a szeszélyes férfit, megnyugszik, ha egy pillantást vet reá, elfelejt neki mindent egy szép szaváért. Pedig mennyit kínozza őt Péter! Mennyit szenvedett, mennyit túrt a télen és a tavasz elején.

Ott sütkérezett a közelben Mátyás is. Ha kinyitja aranykapuit a tavasz, a küszöbön a sokféle nyavalya és a százféle betegség is szépen kísétál, eltávozik a házakból. Ilyenkor már alig lehet kornyadozó embert találni a községben. Mátyást csak ritkán hívogatják beteget vizsgálni.

Az udvaron szanaszét, de együtt volt az egész család, holott éppen ezekben a napokban kellett volna kirajzani a szántóföldekre. Ki tudja, milyen tehetetlenség bénította meg ő ket. Van úgy, hogy nem megy a munka. Mátyás azonban pár lépéssel odébb, Péteren túl kiválasztott egy napfény pásztázta foltot, s ott sütkérezik, arcát a fény forrása felé tartva. Hozzája egész biztosan nem hatoltak el az öregek szavai. Később gondolt valamit, és besietett a házba. Az apja mellett kellett elhaladnia, de az öreg rá sem nézett. Még mindig nem békült meg a gondolattal, hogy a fia, akinek iskoláztatására valaha annyi pénzt költött, eldobott magától minden lehetőséget. Amióta Jolánka összeszedte a cókókját s búcsút mondott a háznak, azóta rideg és tartózkodó lett Pista bá az orvos fiával szemben.

Ahogy a fiatal orvost elnyelte a ház nyitott ajtaja, Zsuzsika is közelebb merészkedett az urához. Köhécselt néhányat. Azt akarta, hogy Péter ránézzen. De az nem! Az istennek sem fordította feléje a szemét, csak a magvakkal piszmogott.

– Ezt te miért csinálod? – bátorkodott neki a menyecske szemlesütve.

Barna arcát máris meglegyintette a tavaszi nap, áradt róla az egészség. Zsuzsika takaros volt, azok közül az aszszonyok közül való, akik meg tudják fogni az életet, tudnak spórolni, igénytelenek, takarékosak lenni, ha eltalálja a sors, kit állítson melléjük élettársul. Lám, még hol van Szentgyörgy napja, de a menyecske máris letette a cipőjét, mezítláb jár, hogy ne koptassa a lábbeli talpát. Segesvári szőtesből készült szoknyája alól feszesen, keményen kitámaszkodik két csinos lábszára. Egész öltözete tavaszias, mintha fiatalságával visszakacérkodna a napra: csupán egy szál ing fedí a felső testét, viszont azt az inget ugyancsak feszíti gazdag melle.

Zsuzsika már azt hitte, nem kap választ a kérdésére.

Péter csak későre figyelt föl, feléje fordítva az arcát.

– Azért csinálom, hogy legyen. – Röviden felelt és velősen. Ám nem volt bántó a hangja, s Zsuzsikát már az is öröme pezsdítette, hogy egyáltalán hallhatja a párja szavát.

Nem mozdult a férfi mellől, nézte a magvakkal bíbelődő ujjakat. Kisvártatva Péter magyarázni kezdte:

– A csemetének jó ára van városon, magam is megtudakoltam. Ezekből a magokból pénz fog kikélni, meglásd. Két-három esztendő múlva olyan oltvány lesz belőle, hogy minden ágra bankókat ragasztanak, én mondom neked!

Az ura tréfálkozik: Zsuzsika arcán széles, derűs, békés mosolygás nyílt. De Péter komoly maradt.

A fiatalasszony nekibátorodott. A puhult héjú magvakat kezébe vette, s figyelmesen tapasztalhatta.

– Aztán miért kell mézstetjebe áztatni?

– Azt úgy kell – legyintett bölcsen, felsőbbbségesen Péter. – Te ehhez nem értesz. Honnan is értenél?

Dehogy haragudott meg Zsuzsika a lekicsinylő hangért! Sőt olyan boldog volt, hogy táncolni lett volna kedve. De aztán, ahogy elnézte a gondolatokba merült arcot, a töprengő szemeket, valami szomorúság suhintotta meg a szívéét. Az kérdezte:

– Te miért töröd magad?

A férfi vállat vont.

– Apádnak, ő keminek nem tetszik – súgta a Péter fülébe bizalmasan.

– Azért csak megcsinálom, ha már hozzáfogtam.

– Pedig lehet, hogy az öregnek van igaza. Nem érdemes vesződni.

– Hát úgy éljen az ember, hogy csak vakarja a hasát?

– Azt is megteheted. Nincs kiért törekedni. Megélünk mi kevés munkával is. Ha legalább egy gyermek volna, akkor érdemes volna kapaszkodni az embernek.

Miket beszél ez az asszony? Péter megnézte, de most sem húzta mosolyra az ajkát. Csak annyit felelt, s az is inkább szándéka ellenére szaladt ki a száján:

– De még lehet. – Lehajolt, s rendezte tovább a magvakat.

Hanem a menyecske mellét megmarkolta és keményen megrázta az öröm, mintha életre akarná kelteni. Táncolni és énekelni lett volna kedve. Istenem, milyen kevés kell neki a boldogsághoz!

– Segéljek-é valamit? – kuperodott az ura mellé buzgó szolgálatkészséggel. – Nem férfinak való, hogy ezekkel piszmogjon. Ezt bízd reám.

S épp a boldogságnak ezekben a gyöngéd és felhőtlen pillanataiban nyílt a kiskapu.

Elsőnek a gömbölyű kövön üldögélő Szabó Pista bá fordította arrafelé a fejét. Azt hitte, hogy feje fölött kettéhasad a tündöklően kéklő tavaszi ég, és máris nagy robajjal omlik reá a boltozat.

Egy csendőr nyitott be az udvarra, fején a kétcsúcsú jellegzetes sapkával, vállán puskával. Mögötte a kisbíró megsemmisülni készülő, kissé hajlott vállú alakja sündörgött. A csendőr szerette volna előreengedni a kisbíró, de az huzakodott, s így csak vonakodva tettek néhány lépést a ház kitárt ajtaja felé.

A csendőr sapkájához emelte a kezét.

Mányi nén kezéből kiesett a ruha, Péter is hátrafordult, s értetlenül nézte a furcsa embereket, akik behatoltak az udvarukra. A házigazda ügyel-bajjal fölemelkedett ültéből, s érezte, hogy fenekét nagyon megnyomta a kő. Alig bírta kinyögni:

– Kit tetszik keresni, kérem?

A csendőr két cédulát húzott elő, de hogy honnan, azt a jelenlévők közül senki sem tudta volna később megmondani. Egyik céduláról a Szabó István, másikról orvos fiának, Szabó Mátyásnak a nevét olvasta le. Siessenek a község házára, de sürgősen!

*

Amikor a magas tengelyű, sötétszürke gépkocsi, utasait veszettül dobálva a hepehupás, gübbenős falusi utcán, elporzott a vaksi szemű házak előtt, Covrig Aurel épp a tenyéryni kertecskéjében ásott.

Úgy lesett a tovafüstölgő gépkocsi után, hogy csak a feje emelkedett az ágakból font alacsony sövény fölé.

Most, hogy a gépkocsi elberregett Covrig szűk ablakú, szalmatető háza előtt és fékezett a sárga falaival kérkedő község háza, illetve a benne elhelyezett jegyzői iroda előtt, a leskelődő férfi szívét, mint a görcs, kínos izgalom ragadta meg.

Úgy érezte, hogy szíve már nem is a megszokott helyén dobog, de a torkában vergődik, olyan kegyetlenül, mintha gazdáját fulladás környékezné.

Ösztönei azt súgták, hogy azon nyomban hagyja a kertásást, bárhogy kárpáljon is miatta az asszony, vágja sutba az ásót és szaladjon Farkas Imréhez. S azt is inkább

az ösztönei sugalmazták, semmint a józan megfontoltság, hogy ez alkalommal ne mutatkozzék az utcán, hanem a kertek mögött cikcakkozó ösvényt gyúrja sietve a talpa alá, amint Imréhez szalad. Recsegett, ropogott a kert száraz sövénye, amint átvette rajta magát. De most nem törődött ezzel. Lélekszakadva toppant be Farkashoz, a kert felől.

– Láttad? Vagy hallottad?

Imre az alacsony homlokzatú csűrben egy nagy lepedőn kukoricát terengetett. Egy hold földet sikerült megakasztania harmados művelésre, s a gazda tegnap estefelé elküldte hozzá a vetőmagot.

Imre, élve a gyanúval, lelkére kötötte az asszonynak, nehogy a vetésre előkészített kukoricához nyúljon. Szigorú hangon, borús arccal figyelmeztette, mert hát milyen az asszony. Onnan vesz, ahol kap. Puliszkának való pedig nincsen a háznál, s az a néhány árva, napestig kapirgáló tyúk sem látott törökbúza-szemet hetek óta...

Amint a csűr zavartalan csendjébe beviharzott a széleskedő Covrig, cimborája összerezzen, s megfordult.

– Nem láttam semmit! Mi történt?

– Ismét kiszálltak valamiféle urak – újságolta a nagy hírt.

Imre harisnyájához törülte poros kezét, s félrehúzódott, önkéntelenül átragadt reá is Covrig izgalma:

– Beszélj hát! Mit tudsz?

– Ebben a minutában száguldott végig az utcán az autó, aztán megállt a jegyzői iroda előtt. Azt már meg sem tudtam számolni, hányan szálltak ki belőle. Valami nagy dolog készül, mert talán hárman is voltak..

Az urak nem csináltak titkot a jövetelükből, egyelőre azonban nem lehessen tudni, miféle szél sodorta ide őket.

– Mit gondolsz, Covrig testvér? – sodort egy cigaretta Farkas, és erősen elgondolkozott. A keze magától járt, nem figyelt oda.

– A földek... A tag...

Hosszú csend. Covrig nyugtalanul csillogó szemmel nézte a barátját, mintha szót várna tőle. De az hallgatott. Megnyálazta a cigarettát, s rágyújtott. Csak aztán mondta:

– Lehet. Az valószínű.

– Azt mondom: aki csak teheti, menjen a község-házára, s követeljék a...

Futó lépések dobbanása hallatszott a kert felől, s Farkas kilesett a csűrkapu deszkái között. Mintha előre meg-egyeztek volna: Táti is a kerteken át loholt Farkashoz, de jóformán kezet sem fogott velük, máris kezdte:

– Mit keresnek errefelé idegen csendőrök? Láttátok?

– Nem. Egy autót láttam – felelte Covrig.

– Most érkezett egy szekér, négy csendőrrel. Egy-más hegyén-hátán, mint a kutyakölykök. Azok is az iro-dába mentek!

Az imént még csöndes, mozdulatlan falu utcái egy-szerre megélénkültek.

Mintha pálcával turkáltak volna bele a hangya-bolyba...

Farkas Imre, mint akinek nem sietős a dolga, előre-ment a házba, ahol a felesége egy vékányi rothadt krump-liból próbálta kiválogatni az épen maradottakat. Nem sietős, ó, egyáltalán nem, Farkasnak minden lépése nyu-galmat sugárzott, de azért már a második cigarettát dugta a szájába.

– Ne fuss – hagyakozott a feleségének, aki máris kötötte a fersingjét, hogy az ura tanácsa szerint a boltba induljon egy deci ecetért. – Te ne tudj semmiről sem-mit, ellenben lehetőleg tudj meg mindent.

Negyedórába sem telt, az asszony a köténye alatt rej-tegetett ecetesüveg mellett furcsa és megmagyarázhatatlan híreket szállított haza:

– Idézöket hordanak szét. Azt mondják, a törvény-széktől vannak. Valamiféle bűnügyi vizsgálat. A kisbíró azt mondta, hogy Szabó Pista bának s az orvos fiának viszik az idézőt. Egy másik csendőr az egyik esküdttel Máthéhoz meg Kuri bához és a pókhasú Costinhoz sietett.

Imre a füst fátyolán át úgy nézte a földet, mintha onnan akarná kiolvasni az események magyarázatát. Azt igen jól tudta ő is, hogy ádáz harc dúl, és folytonos fenekedés mérgezi a Szabók és a Máthék életét, de hogy valamiféle bűnügy történt volna a községben, arról nem volt sejtelme.

– Hát még?

– Nem elég neked? Máris föl van zaklatva a falu!

– Föl-e? Mit láttál?

– Az utca teli emberekkel...

– Na, várj – mondta Imre, és kifordult az ajtón, s hátrafelé sietett, vissza a csűrbe.

Pár perc múlva Farkas Imre ismét a házban termett, s azt mondta a feleségének:

– Eredj ki te is az utcára. Akit lehet, téríts a község-háza felé. Itt a jó alkalom, amikor mindenki kikövetel-heti magának a Mártonffynál bentmaradt napszámot. S a földet. A földet!

Ekkor már Covrig és Táti, ugyanolyan serényen, mint ahogy megjelentek, el is illantak a kerteken át.

Nem nagyon kellett biztatni az embereket. Már mielőtt Farkasné útnak eredt volna, jó néhányan odaszivárogtak a községháza közelébe, csoportokba verődtek, beszélgettek s találgattak.

S a csoportok egyre dagadtak, nőttek, szaporodtak...

Annyira el voltak foglalva a szemük előtt kavargó események titkainak megfejtésével, találgatásával, hogy észre sem vették, amikor Farkas Imre nyurga, viharvert alakjával elvegyült köztük, s hamarosan vitte a szót:

– Bolondok lennének, ha hagynók azokat a drága föl-deket! Hát a sok napszám, ami bentrekedt Mártonffynál? Kinek a verejtéke öntözi a barázdákat, ha nem a miénk?!

A községházát valaha módosan építették. Külön egy irodahelyiséget a jegyzőnek és három nagy lakószobát, melléjük konyhát és kamrát. A jelenlegi jegyző azonban csak két szobát vett igénybe lakás céljaira, míg a har-madik, a legnagyobb, üresen maradt.

Ameddig a városról érkezett urak bent a jegyző laká-sán pálinkáztak, a sebtében kitakarított, használaton kívüli szobát siettek berendezni az alkalomnak megfelelően. Ki tudná megmondani, honnan került elő az a hosszúkás, barnára festett asztal, amelyet nagy ügyel-bajjal cipel-tek be az ürességtől kongó terembe. Néhány széket is hoztak. Egyet a vizsgálóbírónak, másikat az ügyésznek, de külön gondoskodtak ülőhelyről annak a kerek ábrázatú, hallgatóg úrnak is, akiről azt suttogták, hogy személyé-ben a falu a törvényszéki orvost tisztelheti, s ahány meg-gyilkolt vagy szerencsétlenül járt ember hullája a hatóság kezére kerül, azt mind ő boncolja föl.

Külön székről gondoskodtak a jegyzőnek s egy másíkról Deák Attila ügyvéd úrnak. Egyébként kongott a terem az ürességtől, s a léptek döngve visszhangzottak a dohos leheletű falak közt.

Volt abban valami ünnepélyesség és lélegzetelállító, ahogy az urak, élen a vizsgálóbíróval, bevonultak a sivár helyiségbe, és alig ütve zajt, elfoglalták helyüket az asztal körül. A csendőr, aki mostanig az asztal előtt várakozott, vigyázzba merevedett. Vállán őrmesteri pántok: két arannyal szőtt széles pántocska. Tányérsapkája egy szegen függött. A csendőr a kezében tartott cédulákat kitergette az asztalra, a vizsgálóbíró szeme elé. A városi úr füléhez hajolva mentegetőzve magyarázta, hogy azt a csúnya vénasszonyt sehol sem sikerült fölkatatni, pedig hosszasan zörgettek az ajtaján, átkutatták a melléképületet, átfésülték a kertet, majd a szomszédoknál is érdeklődtek. Senki sem tudott fölvilágosítással szolgálni, hová tűnhetett el Vas Lidi néni.

Az asztal mögött a fejek összebújtak. Egyiknek közepén választott sötét haja volt, a másikat választék nélküli, egyszerűen hátra simított frizura ékesítette, s a harmadiknak vöröses fejbőre átlátszott a meggyérült szálak között. Halkan duruzsoltak, az ügyész kalimpáló szögletes mozdatokkal erősködött valami mellett.

Egyik csendőr kíséretében megérkezett Kuri Pál. Lilás-sárgává sápadt arcán ijedség tükröződött. A küszöb előtt botlottak össze Máthé Andrással, a kedves cimborával. Kuri dühös pillantásokat vetett rá, mert úgy vélte, hogy minden bajának és meghurcoltatásának Máthé az oka.

A kis ember teljesen fölépült betegségéből, az utóbbi időben nem sántikált az utcán, s a támasztékul használt botot is a sarokba vágta. De viasz színt öltött az orcája, szeme pedig nyugtalanul forgott üregében. Costint, a másik hű barátot már az előbb bevezették a jegyzői irodába, ott várakozik és tűnődik a dolgok szeszélyes alakulásán, fél szemével sandítva társaira.

Az ajtó tárva maradt. Kellemes legyezőgető tavaszi légáramlás sétálgatott a küszöb fölött, mintha a természet gondoskodott volna, hogy hűtögesse a fölhevült vért.

A csendőr ott maradt fegyveres őrnök a küszöb előtt.

Balázs Jóskát, a község bíróját az a megtiszteltetés

érte, hogy nem kellett az irodában várakoznia kihallgatására. Ott állott az asztal előtt, farkasszemet nézve ügyésszel, vizsgálóbíróval, törvényszéki orvossal, jegyzővel s az erősen fészkelődő Deák ügyvéddel.

A község atyja erősen kereste lábainak a helyet a padlón. Tudja az ördög, olyan nyugtalanság támadt a lábikráiban, hogy mind csak menni szeretne, szaladni. Futni, ki a világból!

Egy csendőr itt is elállta az utat. Lábhoz tett puskával örködött a kijáratnál.

Kérdések röpködnek Balázs füle mellett, akár a lövedékek hajdanában künn a lövészárokbán. Nem győzte kapkodni a fejét. Szökdécsel a pillantása, keres valamit, maga sem tudja mit. Hány éves? Mikor született? Mióta bíró? Van-e felesége és gyermeke? Csak egy? Egyetlen leány?

Nehéz a lélegzete. A mellén térdepelnek, úgy érzi. Azt sem tudja, melyik kérdésre válaszoljon.

Kintről beszéd hallszott. Sokan lehetek: a szavak duruzsolássá folytak össze, mint a rajzásra készülődő méhek zümmögése.

Néhányan be akartak hatolni, de a csendőr visszalökte őket.

Künn vita támadt, hangosan rákiabáltak a csendőrré. Az ő rmesteri vállpántok viselője a falhoz húzódva várakozott. Most hirtelen lekapta sapkáját a szegről, és kiszaladt a tornácra:

– Mi ez? Miféle csődület? Tűnjön el mindenki, de szaporán! – kiáltotta.

S minél nagyobb lett a zajongás, Balázsnak annál erősebben citerázott a horgasina. Jaj, ha kimenekülhetne innen!

Az ügyész kérdezett. Már rátértek a tárgyra:

– Azt állítja, hogy maga nem támogatta a szervezkedést?

– Állítom, kérem!

– Biztos ez? Csak az igazat mondja!

– Teljesen biztos! Én ismerem a törvényt, mit lehet s mit nem! Amit én mondok, az biztos!

A törvényszéki orvos kerek ábrázatán petyhüdt unalom tükröződött. Úgy ült az asztal sarkához szorulva,

mint akinek semmi köze az ügghöz. Az ügyész rejtelmese-
sen elmosolyodott:

– Szeretném, ha megmagyarázná, miért nem támogatta Szabó doktort. Hiszen az édesapjával igen meleg barátságot tart.

Balázs Jóska lenyelte a barátság galuskáját, de uralkodott magán, leplezni igyekezett, hogy a megjegyzés zavarba hozta. Nekibátorodva, fejét fölszegve, mint aki tudja, milyen feleletet várnak tőle a kérdezők, hangosan vágta ki:

– Sejtettem én, kérem, hogy az törvényellenes! Márpedig én bolsevizmusba nem keveredem, tessék elhinni! Tudom én, hogy mit szabad s mit nem. Rágalom az egész. Éppen szólni akartam az őrmester úrnak is!

Nehéz pillanat volt. Balázs körül forgott a világ, s szeme elől messzire távolodott az ügyész arca. Hátranézett. Hallotta-e valaki, hogy elárulta a legjobb cimboráját, Szabó Pistát.

S mintha a balsors rendezné a dolgok menetét: épp most kísérté az egyik csendőr Szabó Istvánt meg a fiát. Künn erősen felmorajlott a tömeg. Egy hang harsogva kiáltotta:

– Mit akarnak Szabóékkal? Mit akarnak az orvossal?

– Az orvost nem hagyjuk! Emberek, ne engedjük! – rikoltotta élesen egy asszony. Mire a szemek a hang irányába fordultak, elhallgatott.

Az őrmester, mintha megsípték volna a hangok, akkorát ugrott odafönt a deszkával padolt tornácon, hogy az udvar földje nagyot döndült a talpa alatt, amint levetette magát a tömeg közé.

Ott aztán ordított, káromkodott, szitkozódott, vészjóslóan forgatta a szemét, lökdöste a körülötte állókat, utat törve magának a kiáltás irányába.

Valaki, csak úgy véletlenül, visszalökte. Az őrmester megtántorodott, és nekibillent egy másik férfinak. Az is taszított egyet rajta. Erre elhalt a szitkozódása. Tanácsosnak vélte visszavonulni a tornácra és onnan fenyegetni a gyülekezőket.

A tömeg összepréselődött, mind sűrűbb lett.

Közben az öreg Szabót betuszkolták az irodahelyiségbe, a különszobába, ahol Máthé és Kuri s még vagy két

férfi a falat támasztotta. Szótlanul meredtek az oroszlánok vermébe dobott Szabó Istvánra. A székeket bevitték a terembe, nem volt mire leülni.

Mátyás viszont, ahogy a tornácon elhaladtak, balra lépett, át a nyitott ajtón, ahol a kihallgatás folyt. A csendőr utánakapott, de nem érte el.

Az orvos egy fejbiccentéssel odaköszönt az asztalhoz, majd csöndesen a fal mellé húzódott. Melle erősen zihált, s ajkát összeharapta. Nem látta tisztán, hogy mi történik itt. Az urak úgy tettek, mintha nem figyelnének rá, de szemük sarkából azért alaposan végignézték. Sőt az asztal sarkánál könyöklő törvényszéki orvos nyíltan és hosszan, különös kíváncsisággal felejtette rajta a szemét.

Az asztal előtt merev vigyázzban álldogáló Balázs is, oldalt sandított, és tekintete találkozott a Mátyáséval. Nyelve beletört a mondatba, s dadogni kezdett. Vége! Most már hiába próbálna tagadni, az orvos mindent a szemébe vág, úgy, ahogy volt. Befellegzett az ő bíróságának! Szabóék választották, Szabóék temetik el!

A vizsgálóbíró hangja kondult a teremben:

– Balázs József! Maga a bolsevizmust emlegette. Tudja-e, mi az a bolsevizmus?

A községi bíró talpa alatt eleven parázssá vált a szoba padlója. Ha ezek is az orosz fogságot kezdik tapogatni, ő végleg elveszett! Ej, az őrmester becsapta őt!

A megszorult ember megkísérelte a lehetetlent. Fejével alig észrevehető tagadó mozdulatot tett:

– Nem... Nem tudom...

Az asztal mögül egy hang rádöndült:

– Akkor mit jár a szája!

A vizsgálóbíró Mátyást fürkészte:

– Ön Szabó doktor?

– Igen, én vagyok.

– Kérem, mondja el részletesen, miféle szervezetet, akart ön létrehozni és milyen céllal.

Hosszasan beszélt, előrelépve az asztal elé, izgalom nélkül, nyugodtan. Hogy milyen lappangó betegségeket fedett föl, a tbc, a rák, a különböző vesemegbetegedések stb. Számokat mondott. Meg akarta szervezni az egészségügyi ellátást, hogy senkinek se legyen anyagi érdeke eltitkolni a betegségét. Részletesen vázolta az elképzelését.

A törvényszéki orvos kerek arcának vonásai megfeszített figyelésbe dermedtek. Szeme sem rebbent, úgy nézte a beszélőt. És néha nagyot bólintott a fejével. Ezt Mátyás is észrevette. Főleg neki beszélt, neki magyarázott. Az pedig meleg biztató szemekkel nézte.

Végül befejezte egy lemondó kézlegyintéssel. Azt már inkább csak maga elé mormolta, hogy mindez, amiről az imént beszélt, egy élete értelmét kereső tapasztalatlan fiatalember elképzelése volt. Amolyan útkeresés. De ez az út járhatatlannak bizonyult. Annyi káros szenvedélybe, tudatlanság szülte gáncoskodásba ütközött, hogy rájött: erejét felülmúlja a vállalkozás. Amellett az eredménye is kétséges. Ha egyetlen faluban, tegyük föl, megvalósítaná egészségügyi elgondolását, nem oldja meg a kérdést szélesebb társadalmi vonatkozásban. Tehát az ő fáradozása amolyan szélmalomharc...

Az ügyész busa szemöldöke néhányszor megrándult, amíg az orvos előadta válaszát. Különösen az utolsó mondatok alatt rángott idegesen, de ezt Mátyás nem vette észre. Ő folyton a törvényszéki orvosnak magyarázott, az pedig végezetül sajnálkozva csóválta meg a fejét.

Most újra a vizsgálóbíró kérdezett, Balázs Jóskától:

– Maga belépett abba a szervezetbe?

Hiába is próbálna tagadni. Lesütötte a szemét, s megtörtén, nehéz sóhajtással ismerte be:

– Be, kérem. Beléptem. Azazhogy...

Már hasított is dobhártyáján a következő kérdés:

– És milyen kötelezettséggel járt a belépés?

– Hát, hogy fizessek.

– Pénzt?

– Búzáat. Meg kukoricát.

– S mennyit adott? Hány vékát?

– Még semmit – nyögte.

– De mért kellett volna fizetnie?

Balázs egészen belezavarodott:

– Mert beléptem, kérem.

A törvényszéki orvos arcán futó mosoly jelent meg. A kérdező arca hivatalos maradt:

– Jó, jó. Mert belépett! De maga mit kapott volna a fizetség ellenében?

– Semmit sem kaptam...

Bátorságot vett, s félszeg mozdulattal végigtörült izzadó homlokán.

Úgy látszik, a faggató kezdte elveszteni a türelmét, mert hangja erélyesebben vette ostrom alá Balázs hallószerveit:

– De hátha beteg lett volna? Vagy valamelyik családtagja?

Balázs előretolta, majd gyorsan visszahúzta a lábát. Szeme a csizmája orrát nézte.

– Akkor... Akkor... – szorult a torka.

– Csak az igazat, Balázs József! Csak az igazat – kopogtatta az asztalt a vizsgálóbíró. S minden koppanás mintha a községi bíró lelkiismeretének ajtaján kérne bebocsátást.

Ideges lett. Meglobbant, s a kelleténél hangosabban mondta ki, heveset rándítva a vállán:

– Én nem tudok semmit! Nekem hagyjanak békit! Félfordulatot tett, hogy odébb álljon.

Erre az ügyész dühödött meg, s rendre utasította:

– Ne ordibáljon, hallja-é? Miféle tiszteletlenség ez? Vagy azt képzeli, hogy a pajtában van a barmok között? Feleljen a kérdésre!

A jegyzői irodában az összeterelt ő si ellenfelek gyűlölettel méregették egymást a szemükkel. Máthé köhögött. Szabó Pista le nem vette róla a szemét. Kuri megörvendett az asztalon hányódó hamutartónak: legalább nem kell a cigarettájával mindegyre lehajolni a kályhához. Szívta s gyúrta száján a füstöt, s az rétegesen felhőkbe tömörülve keringett a fejük fölött, majd fent a plafon alatt mozdulatlaná dermedt.

Máthé olykor olyan mozdulatot tett, mintha vakarózni akarna. A pipáját kereste. De otthonfelejtette, amikor megjelent volt a csendőr.

A csendet az erősen izgó-mozgó Máthé András törte meg. Odaszólt Kurinak:

– Tudomisten meglakol érte, aki ezt kezdte!

Az nyugodtan pőfékelve rábólintott:

– Meg, meg, az bizonyos.

Costin vastag, szőrös fülét a hang irányába fordította:

– Hát ki kezdte? – kérdezte ártatlan képpel.

Máthé András hangja próbált magabízó lenni. Ám

valójában reszketett szájában a szó, de reszketett a keze is, a lába is, melyet erősen elővett ezen a bolond napon a nyilallás:

– Aki az életem ellen tört, az meglakol! – fenyegetőzött.

Costinnak mintha a hasából jönne a hang:

– Hát ki tört az életed ellen, te?

Máthé feltűnően végignézte Costint. Ez tán ki akar bújni a tanúskodás alól? Mit mind kérdezzet, mintha nem tudná!?

– Ha per kellett, hát én megmutatom! Nem hagyom az istennek se! Akár az atyaúristenig megyek az igazságért. Mert aki a pert elkezdte...

Nem fejezhette be a dühtől acsargó mondatot: berobant az egyik csendőr:

– Kuri!

A nagydarab test elvált a faltól. Kelletlenül, szinte tántorgó léptekkel indult a hívásra. Még egy pillantást, vetett Máthéra, könyörgő, segélyt kérő tekintetet, de az csak kapkodta a szemét, hol a távozó Kurit, hol Costint meg az odébb hallgatagon álldogáló Szabót nézte meg egy-egy futó pillantással.

Costin sietve utánuk lépett, valamit súgott a csendőr fülébe, s az intett a fejével. A szétfolyt testű férfi ellenkező irányba haladt a tornácon – nyilván az árnyékszék felé.

Erre Máthé megrémülve, hogy kettesben marad halálos ellenségével, szintén oldalogni akart kifelé. De ő t a csendőr visszalökte, s az ajtót reájuk csukta.

Ketten maradtak. A csendet csak olykor riasztotta meg egy-egy kiáltás kintről, az udvarról, vagy az egyre dagadó tömeg néha felmorajló furcsa zsuzsmutolása.

Szabó nem vesztette el a nyugalmát. Úgy állt a sarokban, az asztalon túl, mintha odacövekelték volna. Csontos arca s a szeme alatt árnyékot vető szögletek leplezték minden izgalmát.

Nem, ő nem ijed meg ettől a fikarcnyi alaktól, akár milyen fenyegetőleg rezegtesse is a hangját. De a lelkét erősen bolygatta a bizonytalanság: miért térítették be ide őt is? Mit akarnak tőle? Az imént még békésen üldögélt a kerek kövön, a kellemes tavaszi napsütésben, és könnyű lélekkel figyelte a felesége szapora kezejárását, ahogy

a ruhát mosta. És most, mintha álmot látna, szívja az irodaszagú, olajos levegőt Máthéval egyazon helyiségben, négy szemközt ezzel a mitugrásszal, aki úgy kóvályog a falu életében, mint a gonosz szellem. Úgy szólalt meg, mintha magában beszélgetne:

– Te kezdted, Máthé András. Mindig is te kezdted. Én most sem tudom, miért kísért ide csendőr. De majd kiderül lassacskán. De azt tudom, hogy ezt is neked kellett kezdened!

– Én, ugyi? Hát az orvosi költségért ki perelt? Az kezdte, az!

Szabó merőn a szemébe nézett, őt is meglepte a mondat:

– Miféle orvosi költségért? Bolondokat beszélsz!

– Én megfizettem volna a fiadnak, a gyönyörűségének! Kár volt azért perre menni! Annyim még van, hogy megfizessem!

Pista bá hangján nem érzett az indulat érdekessége. Megfontoltan szólt:

– Nem kellett hogy megfizess. Az én fiam nincs rászorulva, hogy te fizess neki. Az mindenkit ingyen gyógyít, hallod-é.

Máthé tudott, amit tudott, mondta a magáét:

– Elég volt a maszlagolásból! Ingyen! Hogy aztán legyen miért perelni! Kiismertem már a fífikádat, Szabó István.

Ez a csökönység és vankujság Szabót is felingerelte:

– Hol perelt bé, te? Lázalom gyötör téged!

– Azt már ti tudjátok. De én megmutatom most!

A másik előrelépett, és öklével nagyot sújtott a levegőbe, s Máthé megijedt, hogy az ő fejére akar ütni. Rettenve kapta be a nyakát.

– Ki mondott olyant, hogy béperelt a fiam? – öntötte el Szabót a düh.

– Mondták...

– De ki? Én a lelkét is kitaposom! Hazudott!

András bá alatt mintha megnyílt volna a föld: érezte, hogy zuhan, egyre hull roppant mélységek felé. S agyába korbács sújtásaként nyilallott bele a kétség: ha így van, ahogy Szabó állítja, akkor mi lehet ama bizonyos per mögött, amiről Deák ügyvéd úr beszélt? Máthé fejében

olyan sűrűvé vált a sötétség, hogy nem bírt tájékozódni benne. Az ügyvéd! Az tépi ki talpa alól a földeket! Az biztatta fel!

Most aztán vége... Vége neki, vége a világnak...

Hörögve bugyborékolnak melléből a hangok:

– Ismét... Ismét győztél, Szabó István!

Hanem fennen lángolt Szabó István sértett önérzete is: bántotta a fiára fogott rágalom. Ki találhatta ki, hogy beperelték Máthét?

– Én hiába akarok békességet és nyugalmat, ha te csendőrt hozatsz a nyakamra, és törvénnyel fenyegetőzöl. Azt sem tudom, miért jött a csendőr! Miért ez a cirkusz itt velünk! – fulladozott a keserűségtől. – Jól van hát! Jöjjön akár egy regiment csendőr! Csődüljön ide minden úr a törvényeivel! Jöhet tőlem akár az úristen is, mert én nem félek!

Künn Táti odagyurakodott Farkas Imréhez, és a fülébe-súgta:

– Nem a földek miatt vannak itt. Valami egyéb büzlik.

– De azért csak követelni kell a földet! – erősködött Farkas.

S mintha az ő gondolatát találta volna ki valaki, föl-szakadt a közeliben az újabb kiáltás:

– A földet nem hagyjuk! Az minket illet!

– Fizesse meg Mártonffy a napszámot, amivel tartozik!

– Előbb a mi követelésünk s azután a bankoké! – kiáltották kórusban.

Egy cserzett orcájú, sovány, aszott mellű asszonyt, aki Covrig Aurel közelében gyurakodott és könyökével fúrta az utat a tornác följárata felé, elragadott a harciasság heve, s teljes tüdőből sikoltozta:

– Jégeső verje el azt az átkozott vérszívót. Elbújt, valahol, hogy ne kelljen megfizetnie a szegényemberek napszámját! De majd előkotorjuk mi a föld alól is! Emberek! Asszonyok! Nem hagyjuk, ami a miénk!

*

Kuri Pál szeretett volna az urak előtt feszesen állni, azonban nem sikerült neki.

Kuri kerülte az orvos tekintetét, de a feje, akarata ellenére, mindegyre feléje fordult. Ej, csak Szabó Mátyás szemébe ne kellene belenéznie! Úgy izzik a tekintete, hogy eligézi vele az embert. Ha ránéz, torkára forrik a szó, nem tud beszélni.

Kínjában még nyöszörgött is, ahogy a kérdések feléje röpködtek.

– Szóval maga ebben az írásban azt állította – olvasgatott egy iratcsomóból a vizsgálóbíró –, hogy az orvos bosszúból annyira megkötözte Máthé András nyakát, hogy nevezett megfulladt volna, ha le nem tépik a kötést.

A máskor oly nagy hangon lamentáló gazda szavai alig hallhatóan foszoltak szét a teremben:

– Az ügyvéd... Az... Mármint a nagyságos ügyvéd úr...

Deák Attila teste megrándult, fészkelődött a széken.

– A kérdésre feleljen! – figyelmeztette az ügyész.

Kurit, s egy sanda pillantást vetett Deákra.

Csend. Deák nagyokat nyelt, ideges volt.

A vizsgálóbíró rendületlen türelemmel tagolta a kérdéseket. Élénken figyelt minden szóra, minden mozdulatra. Kissé előrehajolt, mellével az asztal élének támaszkodva kérdezett:

– Figyeljen reám, Kuri Pál! Szóval, ha maguk nem lazítják meg a kötést, Máthé András megfulladt volna? Mi?

Ha most mögötte állhatna a cimborája, s fülébe rághatná a szavakat!

– Olyanformán, kérem – bólintott bamba ábrázattal.

S mintha ő t utánozná, kicsit biccentett a vizsgálóbíró is:

– Rendszerben van. Maga komoly, becsületes embernek látszik. Semmi okunk, hogy ne higgyünk a szavának.

Na, ha kezdődik a dicsérgetés, akkor nagy veszedelem acsarkodik reá!

Kuri mindjobban oldalt húzódott, mintha a Szabó Mátyás szeme elől somfordálna.

A vizsgálóbíró azt mondta:

– A doktor úr is azt állítja, hogy maguk valóban le-tépték a kötést – s egy alig észrevehető mozdulattal Szabó Mátyás felé bökött. – Eddig rendszerben van. De azt beszélje el, mi történt azután. Erre feleljen!

Kuri nagyot gondolkozott.

– Addig s addig...

Elakadt, torkához nyúlt, mintha a szavakat akarna onnan kiszabadítani.

– No? Olyan nehéz visszaemlékezni?

Vállat vont nagyon esetlenül:

– Semmi sem történt...

Az ügyész meg a vizsgálóbíró füle mintha megnyúlt volna. Az egyik kissé oldalt billentette a fejét, hogy jobban hallja a választ. A közepén elhelyezkedő felbillent, s a széket hátralökte, távolabb az asztaltól.

– Semmi?

– Éppeg semmi.

– Ki gyújtott cigarettára? Nem maga? Ki volt még ott? Costin? Ő is pipás ember? Vagy Máthé unokaöccse? Az cigarettázott? No, erőltesse csak egy kicsit a memóriáját!

Az egyre összébb zsugorodó testből kinyúló vastag kar olyan mozdulatot tett, mintha a szeme előtt rajzó színes karikákat akarná ujjaára fűzni.

Kuri hüledezett magában. Hiszen ez a vizsgálóbíró mindent tud! Akkor mi szükség reá? Miért gyötrik őt a faggatással. Bárgyún forgatta a fejét, de ha nem Mátyást, akkor csak a csupasz falakat látta. Azok pedig simán meredtek a szeme előtt, siváran és némán, nem adtak tanácsot neki.

S hogy szabaduljon, kereken kijelentette:

– Ott se voltam, kérem!

Erre a merészségre meghökkentek az arcok. A két középső úr összenézett. Deák ügyvéd úr ujjai az asztal lapján babráltak. Köhécselt, látszott rajta, hogy fogytán a türelme, majd feldőfte Kurit a szemével.

A nagydarab férfi sunyin leszegte a fejét, az asztal egyik lábát nézte, mintha öntudata is elhagyta volna. Valóban nem vette észre, hogy mi történik. Azt sem, hogy a vizsgálóbíró intett a kezével, mintha egy csendőr mozdult s léptek koppantak sietve. Apró női köhécselés riasztotta föl. Oldalt pillantott, és Sári nént fedezte fel maga mellett, talpig feketében, lábán az ő szi vásáron vett új csizmával, mely úgy csikorgott minden mozdulatra, mintha az árát kérné.

Künn egyre zsuzsmutolt és zajongott a nép. Többen tolakodtak az ajtónyílás felé s már-már benyomták az örködő csendőrt. Nagy volt a kíváncsiság Máthéné iránt. Hiszen neki tudnia kell, hogy miért csődültek ki falura a törvény urai. Épp ő ne tudná, miféle bonyodalomba keveredett az ő mindig izgó-mozgó, fortyogó, heveskedő ura?

Máthének és társainak mind ez ideig sikerült mélységes titokban tartaniok a Szabóékkal újra kitört háborúság mozzanatait. Vas Lidi nén kotyogott ugyan valamit itt-ott arról a „kikérdezésről”, amelynek a színhelye Deák ügyvéd úr irodája volt, de – ki indult volna el a vénasszony értelmetlen locsogásán?

Sári nén azonban nem tudott semmit. Csak sírt és jajgatott, s ugyanúgy emlegette a világ végének közeledtét, mint a szomszédjában lakó rémlátó. Meg sem idézték kihallgatásra, később halászta ki a tömegből egy csendőr, akinek viszont egy szolgálatkész gyermek mutatta meg, hogy hol szorong Máthé András hűségese élettársa.

– Maga a felesége Máthének? – nézte meg figyelmesen a vizsgálóbíró.

– Jaj, bár ne volnék, kérem szépen! – patakzott a könnye, s duzzadt és vörös volt a szemhéja. – Mindig csak a baj, az ellenségeskedés! Honnan tudnám, mit főztek ki megint azok az elvetemült betyárok. Pokol az életem, kérem szépen! Hogy száradt volna el tőből a lábam, amikor elindultam vele a paphoz!

A kérdező nyugodtan várta ki a mondatok végét. S akkor:

– Mondja meg ő szintén: összeszidta Kuri Pált a doktor, amikor cigarettázott a beteg ágya mellett?

Sári nén hosszabb mondókára készült, s ezért tele-szívta magát levegővel.

– Úgy volt, kérem. Teljességgel úgy volt. Tisztán emlékszem.

Most Kurira villant a vizsgálóbíró egyre szigorúbbnak tűnő tekintete:

– Hallja-e, Kuri Pál? Miért akarja maga félrevezetni a vizsgálatot végző komissziót? Miért nem felelt becsületesen a kérdésre? Mi? Cigarettázott vagy nem?

Rövid, de feszült csend.

Kisvártatva Kuri motyogta:

– Egyet elszívtam, az igaz. De csak egyet!

– Mit gondol maga: ha az orvos meg akarta gyilkolni Máthét, akkor miért szidta össze magát? Miért tiltotta el a beteg közelében a cigarettázást?

Kuri mintha erőre kapott volna, szaporábban felelgetett:

– Mert halálos ellenségem, kérem. Azért szidott össze!

Már a vizsgálóbíró szemébe sem volt bátorsága belepillantani. Azok a szemek egyre fenyegetőbbeknek tűntek.

– Úgy? – Ezt az ügyész szalasztotta ki a száján.

Olyan ügyesen rendezték a kihallgatásra megidézettek fősorakoztatását, hogy Kuri, talán mert egészen másfelé kalandozott az esze, semmit sem vett észre. Már Máthé András bicegett befelé a terembe. Jobban sántikált, mint valaha. Fél kezével a farát támasztotta, a csípőcsontját. Szapora pillogtatással védekezett a fény ellen, mely pedig künn maradt a tornácon. Nem Kuri mellé állt, ahová a vizsgálóbíró mutatott, hanem félig mögéje. Ez alkalommal is mintha rejteket keresett volna komája terebélyes alakja mögött.

– Máthé András! Vetközzön le, s mutassa a zúzódásait a főorvos úrnak!

Ez a váratlan parancs megzavarta. Levetközni! Erre nem számított. Tétovázva ráncigálta kifelé nyakából az inget.

A törvényszéki orvos felemelkedett (most látszott, hogy milyen nagydarab ember), s végignézte a zúzódások helyét, még meg is tapogatta itt-ott.

– Fáj? Érez valamit?

Nem, nem fáj, s nem érzett semmit, csak épp a hideg borzongatta...

Halkan váltottak szót az asztal mögött ülők. A törvényszéki orvos az ügyész és a vizsgálóbíró fülébe súgott. De vajon mit? Ellene forralnak valamit – szorongott Máthé. Riadtan nézett körül, kezében az inggel. Nem tudta, belebújhat-e már.

– Ide figyeljen, Máthé András! Maga hívatta az orvost a baleset után?

– Én nem. Isten őrizz!

– Ki hívatta?

- Azt nem tudom, kérem!
- Hogyhogy nem tudja?
- Nem mondták nekem.
- Ellensége magának Szabó?

Lesütötte a szemét, s leforrázva hallgatott. Nem válaszolt.

- De azt tudta, hogy Szabóék haragosai magának?
- Azt tudtam...

Félt. Nem látott át a kérdések fátyolán, s nem bírta a vizsgálóbíró tekintetét. Forrón áramlott benne a vér, mintha el akarná sodorni.

- Ha tudta, miért engedte az orvost magához?

Erre sem adott választ: sóhajtva fölajdult. Mit akar tőle a vizsgálóbíró? Mi köze hozzá, hogy Máthé András kivel tart haragot és kivel cimboraságot?

- De jól emlékszik mindenre, ugye? – faggatta.
- Mintha csak tegnap történt volna!

– Roşca főorvos úr azt mondja, hogy bele is pusztulhatott volna a sérüléseibe, ha sokáig késik Szabó doktor.

Ez azt jelentette, hogy az ügye elveszett! Fuccs! Hiába, holló a hollónak nem vájja ki a szemét! Ezek a Szabó Mátyás pártját fogják! Máthé vesztét érezve, megszorult ebként nyüszített.

Az úr tovább beszélt, mintegy magának, elég gyorsan, nem hagyva időt arra sem, hogy Máthé megrágja a feleleteit.

– Nem félt maga, hogy meghal, amikor az orvos, mindjárt a megérkezése után a lábánál fogva fölemelte és a fejére állította? Tudja, azért, hogy a rossz vér kifolyjon.

Deákat elragadta a türelmetlenség, föl pattant, és ellenségesen nézve a vizsgálóbíróra, remegő ajakkal kiáltotta:

- Tiltakozom az ilyen kérdések ellen!

A válasz nem volt kevésbé erélyes és határozott:

– Kérem, ez nem tárgyalás, hanem kihallgatás! Önnek itt nincs joga sem...

Deák ügyvéd úr a rendreutasítás végét már nem hallotta, kifüstölgött az ajtón sértődötten. De a küszöb előtt meghökkent a zsúfolt embertömeg láttán. Röpültek feléje a kiáltások:

- Mi lesz a napszámunkkal?

– Húzzatok egyet a kopasz fejére!

Asszonyi visítás:

– Csakis a fejére, hogy ne sántuljon!

– Mi lesz a földdel, ügyvéd úr?

Ki kiáltott, ki ordibált, kicsoda visítózott? Száz szája van a sásként hullámzó tömegnek, hiába próbálná a hangok gazdáját megkeresni tekintetével. Megrémült, és válla közé rántott nyakkal félve visszahúzódott, végigsompolygott a tornácon, s benyitott a jegyzői irodába.

Ott meg Szabóval és Costinnal találta szembe magát...

A tömeg ordítózott, követelt:

– Engedjék el az orvost!

– Az ügyvédek kavarták fel a falut!

Deák sietve átlépett a jegyző lakásába, és vizet kért. Odabent a teremben Máthét mintha pofon csapta volna az iménti kérdés.

A vizsgálóbíró folytatta:

– Hallotta maga, ugye, hogy az emberben rossz vér is van?

– Hát hogyan hallottam volna?

Roşca főorvos elképedve nézett a kérdezőre. Mit akar a vizsgálóbíró ezzel az ostobasággal? Talán kelepce? Persze. Kíváncsian várta a feleletet.

– Na, nem félt akkor, amikor a doktor a fejére állította?

Máthé tanácstalanul, segílyt kérően nézett szét. Feleségén megpihent egy pillanatra a tekintete. „Te bestelen, te! Erről bezzeg egy szót sem szóltál nekem!” – lobbant. Sötét, alattomos volt a nézése. Aztán Kurit kereste. Bizonyára az ő drága cimborája is jelen volt, amikor a fejére állították, de neki senki egy szót sem ejtett erről. Eltitkolták.

Kuri nem nézett rá: mintha elvesztett tűt kutatna a padlón.

– Beszéljen hát, Máthé András! Miért hagyta, hogy a fejére állítsák?

– Hagytam. Gondoltam, próbára teszem az orvost. „Hát csak csináld, de engem meg nem gyilkolsz!” – gondoltam.

Olyan természetes hangon adta elő, hogy a vizsgálóbíró nem bírta ellenállni a fürkésző kíváncsiságnak. Kérdezett, tárgyalt, figyelte a beszélő férfi arcának minden rándulását.

– Tehát erre is emlékszik, ugye?

– Mindenre, kérem...

S hogy szemrebbenés nélkül kimondta, a városi úr egyik pillanatról a másikra elvesztve türelmét, olyan fölindultan csapott le tenyerével az asztalra, hogy a döntülés kihallszott az udvarra:

– Hazudik! Milyen szemérmetlenül hazudik! Nem szégyelli magát? Takarodjon a szemem elől! Oda a fal mellé, né, hogy ne lássam!

S mintha csak a hangot adta volna meg az asztalon dördülő ütés, Roșca főorvos fölugrott, és magából kikelve indulatoskodott:

– Elvetemült rágalmazók! Hazudozók!

A bentről kihallszó zaj újra mély morgást váltott ki az összeverődött tömegeből. Aztán kiáltások:

– Engedjék el a doktort!

– Igazságot a földekkel!

A falu népe áradni kezdett, s nyomult a tornác irányába. Az elől állók megvetették a hátukat, s próbálták visszatartani a gyúródókat, de olyan erős volt a nyomás, hogy néhányan már felszorultak a lépcsőfokokra.

Az őrmester szilajul üvöltött, és rázta az öklét. Mellette sorakoztak a csendőrök is, de nem volt erő, mely az áradást visszakényszeríthette volna. A sokaság mind előbbre nyomult, már a tornác lépcsőjét is ellepték.

– Föl-det! Föl-det! – hangzott ütemesen.

Az őrmester fejét vesztítve szaladt be a helyiségbe, egyenest az asztal elé toppant. Ki volt kelve magából:

– Kérem, mindjárt behatolnak!

– Szorítsa vissza őket!

– Nem bírom. Sokan vannak!

Az urak hamarosan befejezték a kihallgatásokat, majd bevonultak a jegyzői irodába, ahonnan kiküldték Szabóékat.

A nép ellepte az őrizet nélkül maradt termet, megrohanták Szabó Mátyást, s faggatták. Máthénak sikerült elvegyülnie az embersűrűben, s pár perc múlva, amikor többen is a nevét kiáltották, már hült helye volt. Hátra ment a tornácon, aztán a túlsó lépcsősoron leereszkedett, majd bújkálva behatolt a ház mögötti felásott kertbe, ott átvette magát a kerítésen, s szaladt hazafelé.